

TIEDÄ JA TOIMI

Kohti terveyden tasa-arvoa eduskuntatyöllä

Eduskunta vaikuttaa merkittäväällä tavalla sosioekonomisiin terveyseroihin ja hyvinvoinnin tasa-arvon saavuttamiseen säätämällä lakeja ja päättämällä valtiontaloudesta. Vastuullinen päättäjä tunnistaa ja ottaa huomioon kaikessa päätöksenteossa vaikutukset eri väestöryhmiin.

Mistä on kyse?

Sosioekonomiset terveyserot ovat sosiaalisen aseman mukaisia eroja terveydentilassa, sairastavuudessa, toimintakyvyssä ja kuolleisuudessa.

Vähemmän koulutetut, alempiin tuloluokkiin kuuluvat ja matalammassa ammattiasemassa olevat väestöryhmät keskimäärin

- sairastavat enemmän
- kärsivät useammin alentuneesta toimintakyvystä
- kuolevat nuorempina

kuin pidemmälle koulutetut, ylempiin tuloluokkiin kuuluvat ja korkeammassa ammattiasemassa olevat väestöryhmät.

Terveyserot eivät ole väistämättömiä. Esimerkiksi köyhyys, lapsuuden ja nuoruuden puutteelliset elinolot, huonot työolot ja työttömyys vaikuttavat terveyteen. Näiden epäedulliset vaikutukset kasautuvat huonommassa sosiaalisessa asemassa oleville ja ilmenevät ajan kuluessa terveyden eriarvoisuutena. Heikentynyt työkyky, huono terveys ja sairastuminen voivat johtaa syrjäytymiseen tai huono-osaisuuteen.

Terveyserojen kaventamisessa vahvistetaan sellaista yhteiskuntaa ja ympäristöä, joka tukee hyvinvointia sekä fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä ja toimintakykyä ihmisen koulutuksesta, työmarkkina-asemasta, asuinpaikasta ja tulotasosta riippumatta.

Miten voit kansanedustajana kaventaa terveyseroja?

Ole tietoinen päätösten ja lakien vaikutuksesta eri väestöryhmiin

Paremmalla valmistelulla voidaan parantaa lainsäädännön selkeyttä sekä edistää kansalaisten hyvinvointia ja yhteiskunnan elinvoimaisuutta. Nykyisellään vaikutusten ennakoarvioinnista, toimeenpanosta ja seurannasta puuttuu suunnitelmallisuus.

Valtion tulo- ja menoarvion laadinnassa sekä valtion talouden ja toiminnan tarkastuksessa tulee arvioida ennakkoon vaikutukset hyvinvointiin ja terveyteen sekä niiden jakautumiseen.

Vaikuta terveyserojen syihin

Terveyseroja voidaan kaventaa yhteiskuntapoliittisin keinoin vaikuttamalla terveyserojen syihin esimerkiksi edistämällä työllisyyttä ja työelämän laatua, varmistamalla ensisijaisten etuuksien riittävyys sekä kohtuuhintaisten asuntojen saatavuus.

Kaikki hyötyvät terveyserojen kaventamisesta

Kaventaminen nostaa työllisyysastetta

Eryteisesti työntekijäammatteissa toimivien ja perusasteen koulutuksen saaneiden työkykyä ja työoloja edistämällä pidennetään työuria ja parannetaan työllisyysastetta.

Kaventaminen hillitsee julkisen talouden kustannuksia

Terveyseroista johtuvien menestysten on arvioitu laskevan bruttokansantuotetta noin 1,4 prosentilla. Alempiin sosiaaliryhmiin kasautuvat terveys- ja hyvinvointiongelmien kasvattavat valtion- ja kuntatalouden menoja.

Kaventaminen turvaa riittävät palvelut

Palvelutarpeen kasvu vähenee, etenkin jos edistetään ikääntyneiden pienituloisten ja vähän koulutettujen ihmisten työ- ja toimintakykyä sekä ehkäistään nuorten syrjäytymistä.

Kaventaminen edistää kansanterveyttä

Suurin osa kansanterveysongelmista kuormittaa vähemmän koulutettuja, työntekijäammatteissa toimivia ja vähemmän ansaitsevia. Parantamalla erityisesti alempien sosiaaliryhmien asemaa ja terveyttä kohenetaan kansanterveyttä.

Varmista palvelujärjestelmän oikeudenmukaisuus ja toimivuus niukkenevien resurssien paineessa

Eriarvoisuuden vähentämiseksi ja sosiaalisen kestävyuden varmistamiseksi tarvitaan kaikille suunnattuja palveluja kuten neuvola ja kouluruoka. Kohdennetulla tuella parannetaan palvelujen tasa-arvoista saatavuutta ja käyttöä. Tukea tulee saada ennen ongelmien kärjistymistä.

Taloutta tasapainotettaessa ei saa huonontaa heikoimmassa asemassa olevien tilannetta. Kansalaisten omavastuu julkisista terveyspalveluista, asiakasmaksut ja asiakasmaksujen sitominen kansaneläkeindeksiin vaikeuttavat pienituloisten mahdollisuuksia saada palveluja ja siten heikentävät heidän terveystään.

Vaikuta verotuksella muun muassa elintapoihin

Terveyskäyttäytymisellä ja elintavoilla on sosiaalinen, taloudellinen ja kulttuurinen perusta. Poliitikalla ja verotuksella voidaan tukea terveellisiä elintapoja erityisesti niissä väestöryhmissä, joissa terveydelle haitalliset elintavat ovat yleisiä. Esimerkiksi terveysperusteisella alkoholi-, tupakka- ja elintarvikeverotuksella vähennetään kansansairauksia.

Terveyden tasa-arvon lähtökohtana on perusoikeuksien turvaaminen

Kansalaisten tasa-arvon näkökulmasta väestöryhmien väliset erot terveydessä ovat epäoikeudenmukaisia ja eettisesti kestäättömiä. Perustuslaki takaa taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia, joihin ulottuu muiden perusoikeussäännösten, kuten yhdenvertaisuuden suoja.

Sosioekonomisten hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen liittyy kiinteästi perusoikeuksien turvaamiseen. Yhdenvertaisuus tarkoittaa kaikille ihmisille samoja ihmisoikeuksia ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen mahdollisuuksia, samoja mahdollisuuksia päästä koulutukseen, saada työtä ja sosiaalisia palveluja.

Ihmisten lähtökohdat ja elämäntilanteet määrittelevät heidän tarpeitaan ja mahdollisuuksiaan. Positiivisella erityiskohtelulla voidaan tukea huonommassa asemassa olevia, jotta saatetaan heidät tasavertaisempaan asemaan muiden kanssa.

Perustuslain mukaan kaikessa julkisessa toiminnassa tulee noudattaa lakia eli valtiolle ja kunnille yhdessä kuuluu vastuu perusoikeuksien turvaamisesta. Perusoikeusajattelun tulee toteutua paitsi oikeuskäytännössä myös hallinnossa ja taloudenpidossa.

► Esimerkiksi kaikista päivittäin tupakoivista yli puolet on suorittanut enintään perusasteen koulutuksen mutta vain 10 % kuuluu korkea-asteen koulutuksen saaneiden ryhmään.

► Sepelvaltimotauti-kuolemista vältettäisiin noin puolet, jos tapahtuma olisi koko väestössä yhtä harvinaisen kuin korkea-asteen koulutuksen suorittaneilla.

► Esimerkiksi diabeteksestä koituvat terveydenhuollon suorat vuosikustannukset vähenisivät arviolta 505 milj. eurosta 353 milj. euroon, mikäli vähemmän koulutetut sairastaisivat diabetesta yhtä vähän kuin korkeasti koulutetut.

► Terveyserojen kaventamisessa keskeistä on hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ja terveellisen elämän edellytysten luominen kaikille.

► Koko julkisella hallinnolla on keskeinen vastuu terveyden tasa-arvon toteuttamisessa, ei vain sosiaali- ja terveyssektorilla.

Yhteystiedot

tuulia.rotko@thl.fi

Kirjallisuutta

- Löydät tämän ja muita Tiedä ja toimi -kortteja viitteineen ja linkeineen osoitteesta: www.thl.fi/kaventaja -> Työsi tueksi
- Kansallinen terveyserojen kaventamisen toimintaohjelma 2008–2011. STM:n julkaisu 2008:16
- Terveydenhuollon menojen hillintä: rahoitusjärjestelmän ja ennaltaehkäisyn merkitys. VNK:n julkaisu 4/2007
- Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi. Nettikäsikirja päätösten vaikutusten ennakoarviointiin. THL 2011
- Reducing health inequalities in the EU. Euroopan parlamentin päätöslauselma 8. maaliskuuta 2011 terveyserojen vähentämisestä EU:ssa
- Mattila Y. 2011. Suuria käännekohtia vai tasaista kehitystä? Tutkimus Suomen terveydenhuollon suuntaviivoista. STM:n tutkimuksia 116. Kelan tutkimusosasto
- Rantala K. 2011. Lainvalmistelun laatu hallituksen kärkihankkeissa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 255

